

גליון מח

בס"ד, ערב חנוכה תשפ"א

הלכה סדורה

קובץ הלכות

לימי החנוכה תשפ"א

חלק א - הלכות חנוכה בקצרה (עמ' ג')

לימוד או אכילה חצי שעה לפני זמן ההדלקה / שיעור זמן ההדלקה, ודין המדליק לאחר הזמן / דיני השמן /
העמדת הנרות בחנוכה / דיני הדלקה בבית הכנסת / דיני הברכות, ודיני טעות בברכות או בהדלקת הנרות /
עשיית מלאכה בעוד הנרות דולקים / השתמשות לאור הנרות / דיני הדלקת השמש /
הדלקה עושה מצוה ודין נרות שכבו / הדלקה מנר לנר /
מקום ההדלקה למי שגר בקומה גבוהה, ודין 'אמלתרא' בנר חנוכה / טלטול הנרות / כיבוי הנרות /
הדלקה מפלג המנחה / ברכת הרואה / הנוסע לשבת לבית אחרים /
זמן ההדלקה בערב שבת / זמן ההדלקה במוצאי שבת / דינים נוספים

חלק ב - הלכות חנוכה בהרחבה (עם תוספות ובידור הלכה) (עמ' ח')

אכילה ולימוד קודם הדלקת הנרות / ברכות ההדלקה / עניית אמן או דיבור באמצע הדלקת הנרות /
הדלקה ע"י שליח / הדלקה בערב שבת / עשיית מלאכה כשהנרות דולקים /
כמות השמן שיש ליתן בנרות, ודין נרות שכבו בתוך זמן ההדלקה / דיני טעות בהדלקה או בברכות /
דיני ברכת הרואה / הנמצא בחו"ל ואשתו מדליקה נרות בא"י /
הנחת החנוכה על סורג או מעקה מבחוץ / תפילות בחנוכה / דינים הקשורים למאכלי חנוכה

חלק ג - האם ב'מנייני חצרות' בימינו ידליקו נרות כדין הדלקה בביהכנ"ס (עמ' י"ח)

לעילוי נשמת

הרב צבי בן הרב אליעזר נתן ז"ל

הרב ישראל זלמן בן הרב שמואל ז"ל

מרת רחל פריידל בת הרב שמואל זנוויל ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן להשיג את קובץ 'הלכה סדורה' בדוא"ל בכתובת:

A0527618998@gmail.com

כל הזכויות שמורות

מרדכי פירר

052-7618998

8 האם ב'מנייני חצרות' שבימינו ידליקו נרות כדין הדלקה בביהכנ"ס?

בבתי כנסת מדליקים נרות חנוכה בברכה כתקנת חז"ל וכמבואר בשו"ע סי' תרע"א ס"ז, ויש לעיין האם בחצרות בימינו שמתקיימים בהן מניינים ידליקו נ"ח כדין הדלקה בביהכנ"ס.

והנושאים שיש לברר הם: א. האם תקנת ההדלקה היא בכל מקום שמתקיים מנין קבוע, אף שאינו ביהכנ"ס. ב. אי נימא דהתקנה היתה דוקא בביהכנ"ס, האם בעינן שתהיה לו גם קדושת ביהכנ"ס. ג. האם לחצרות שמתפללים בהן איכא דין של ביהכנ"ס, והאם יש להן קדושת ביהכנ"ס.

א. הטעמים לתקנת הדלקת נרות בביהכנ"ס, והנ"מ ביניהם

כתב הב"י בס"י תרע"א (ד"ה 'ומ"ש שמניחין') בענין הדלקת נרות בביהכנ"ס, דתיקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו וכמו שתיקנו קידוש בביהכנ"ס משום אורחים דאכלו ושתו בבי כנישתא, וכ"כ הכל בו (סי' מ"ד) והוסיף טעם אחר דמדליקים בביהכנ"ס כדי לפרסם הנס בפני כל העם. ובר"ב"ש (סי' קי"א) כתב כע"ז דהמנהג להדליק בבית הכנסת מנהג ותיקין הוא משום פרסומי ניסא, אלא שהוסיף דהטעם הוא מפני שאין אנו יכולים להדליק בחוץ משום יד האומות שתקיפה עלינו, ולכן מדליקים בביהכנ"ס משום פרסומי ניסא. ובס' המנהיג (עמ' תקל"א) כתב דתקנת ההדלקה היא דומיא דמקדש, דז"ל: "נהגו על זה שהנס בא במקדש בית העולמים, ועושים כמו כן במקדש מעט בגולה לפרסם הנס".

ולכ' הנ"מ בין הטעם של אורחים לבין הטעם של פרסומי ניסא, הוא במקום שמתקיים בו מנין קבוע אך הוא אינו משמש כביהכנ"ס. דלטעמא דאורחים יש לומר, דזה דוקא בביהכנ"ס שהוא המקום שבזמנים קדומים התכנסו בו אורחים ולכן תקנו לקדש בו עבורם כמבואר בס"י רס"ט, אך לא תקנו כן במנין שמתקיים בבית שאינו ביהכנ"ס, ופשיטא שאם יש מנין ברחוב שהוא אינו בית דלא שייך כלל טעמא דאורחים. אולם לטעם של פרסום הנס, אפשר שבכל מקום שיש בו מנין רבים מצויים בו איכא חיוב להדליק. ולטעם שתקנו דומיא דמקדש, נמי יש להסתפק האם מקום שיש בו מנין קבוע הוא בכלל זה, דאפשר דבעינן דוקא בביהכנ"ס שהוא דומיא דמקדש או דלמא בכל מקום בו יש מנין.

אכן גם לטעמא דאורחים יש לומר, דלאחר שתקנו להדליק בביהכנ"ס לא דנים על כל מקום בפני"ע אם הוא ראוי לאורחים, אלא כל מה שהוא בגדר ביהכנ"ס הוי בכלל התקנה.

ב. הדלקת נ"ח בכותל המערבי

והנה הפוסקים דנו בענין הדלקת נ"ח בכותל המערבי, דהוא מקום קבוע לתפילה אך אינו בית אלא רחבה פתוחה. ומצינו בשו"ת ירבי עקיבא יוסף (ח"א סי' רי"ז), שכתב דאין להדליק נ"ח בברכה בכותל המערבי משום שהוא אינו מקום הראוי לאורחים.

ומיהו למעשה מדליקים בה בברכה, וצ"ל דהטעם של אורחים אינו עיקר אלא הטעם של פרסום הנס. והן אמת שאין להדליק בכל מקום של כינוס רבים כגון מסיבות, אך עכ"פ בכותל המערבי יש להדליק בברכה, ומצינו לזה שתי סיבות. דהנה דעת הגר"ח"ק שליט"א (מובאת בס' 'תורת המועדים' סקכ"ט אות ו') דכל מקום שיש בו מנין קבוע מדליקים בו נ"ח בברכה, אפי' אם הוא מקום עבודה שהעובדים מתפללים בו בקביעות, וא"כ כ"ש שיש להדליק בכותל שהוא מקום

תפילה קבוע. וכן נקט בס' מועדיו (ח"ח סי' קמ"ג עמ' ל"ד), דמדליקים בברכה בכותל המערבי כי הוא מקום שמתפללים בו בקביעות.

אמנם מאידך דעת הגריש"א זצ"ל (בס' יתורת המועדים' שם) דאין להדליק במקום שמתפללים בו בקביעות, אלא רק במקום שנועד ומשמש כבית הכנסת. אכן יש לומר, דרחבת הכותל משמשת כביהכ"ס ולא רק כמקום שמתפללים בו באופן קבוע. וכן מובאת דעתו (בשו"ת י"שא יוסף' ח"א עמ' ר"ד), דברחבת הכותל מדליקים בברכה מחמת שיש לה דין ביהכ"ס, אלא שמובא שם שהוא הוסיף דיש לה גם קדושת ביהכ"ס (ויש לעיין האם זה בדוקא דלא סגי במקום שמשמש כביהכ"ס אלא בעינן נמי שתהיה לו קדושת ביהכ"ס).

ובשו"ת שבה"ל (ח"ד סי' ס"ה) נמי איכא משמעות שאין להדליק אלא רק בביהכ"ס מפני שהוא דומה למקדש, דכתב שבהדלקה בביהכ"ס איכא דמיון להדלקת המנורה במקדש. והוסיף וז"ל: "ואם אמרו בבית הכנסת דנעשה כאחד ממנהגי בית הכנסת הקדושים מנ"ל להוסיף במה שאינו דומה". אמנם הוא מיירי שם לענין שלא להדליק במסיבות וזה ודאי אינו דומה למקום שיש בו מנין קבוע, אך עכ"פ נראה מדבריו דהתקנה היתה רק בביהכ"ס שהוא דומה למקדש, ולפי"ז יתכן דאין להדליק בכל מקום שיש בו מנין קבוע אם אינו משמש כביהכ"ס.

וכן נראה עפ"י הטעם שכתב בס' המנהיג (שהובא לעיל) דתקנו בכל מקום שהוא מקדש מעט דומה למקדש, מסתבר שהתקנה היתה דוקא במקום שמשמש לביהכ"ס (ואפשר נמי דבעינן שתהיה לו קדושת ביהכ"ס דומה למקדש).

ג. גדר ביהכ"ס לענין ברכת מעין שבע, והאם יש להשוות לדין ביהכ"ס לענין הדלקת נ"ח

והנה לענין ברכת מעין שבע, איתא בס"י רס"ח סי' דאין אומרים אותה בבית חתנים או בבית אבלים. וכתב ה"י סק"ח דבית חתנים היינו שמתפללים בבית במנין, ואף שיש מנהג קבוע בזה להתפלל בבית החתן אפ"ה רק בביהכ"ס קבוע תקנו ברכת מעין שבע. אולם אותם הקובעים מקום להתפלל במשך כמה ימים כמו אלו הנוסעים לירידים, זה דומה לביהכ"ס קבוע ואומרים שם ברכת מעין שבע, עכ"ל ה"י. והפמ"ג במשב"ז שם הביא מהא"ר סק"יט, דדוקא בדאיכא במקום ההוא ס"ת אומרים ברכת מעין שבע, וכ"כ המ"ב שם סק"ד.

ועיין בשו"ת ידברי יציב' (או"ח סי' רפ"ו אות ג') שהשווה דין הדלקת נרות חנוכה בביהכ"ס, לדין ברכת מעין שבע שנתקנה במקום תפילה קבוע. ולפי"ז יש לומר, דאע"ג שמנייני חצרות הוו כמו בזמן היריד שקבעו להתפלל במקום מסויים לכל התקופה, מ"מ מאחר שאין מונח בהם ס"ת לא חשיבי ביהכ"ס.

ומיהו נראה דיש לומר ברכת מעין שבע במניינים אלו, וטעמא משום דאין הכרח שכוונת הפמ"ג שס"ת צריך להיות מונח במקום ההוא בדוקא אלא סגי שיקראו שם בס"ת (אפי' אם הוא יהיה מונח במשך השבוע במקום אחר), ולאפוקי מניינים שאין קוראים בהם בס"ת דזה מורה על חסרון היותם מנין קבוע.

ובלא"ה מצינו באג"מ (ח"ד סי' ס"ט אות ג') שתמה על הא דתלינן דין ברכת מעין שבע בדין ס"ת, וכתב דבמקום שיש מנין קבוע למעריב דליל שבת יש לומר מעין שבע אף שאין שם ס"ת. וגם המעיין בס' ינעם מגדים' לבעל הפמ"ג (עמ' י"ג אות ט') יראה דיש משמעות בדבריו דהא דבעינן ס"ת היינו לאפוקי מנין ארעי, ולפי"ז כל מנין קבוע יאמרו בו ברכת מעין שבע (אף ללא ס"ת).

ד. האם לחצרות שמתקיימים בהן מניינים איכא קדושת ביהכ"ס

ולאור האמור נראה דיש להדליק נ"ח במנייני חצרות, שהרי אומרים בהם ברכת מעין שבע דהם בגדר מקום קבוע לתפילה, וגם קוראים בהם בס"ת בימי הקריאה בס"ת. אכן אי נימא דביהכ"ס לענין נ"ח היינו דוקא מקום שיש לו קדושת ביהכ"ס (וכדלעיל באות ב'), יש לברר האם למנייני חצרות של ימינו איכא קדושת ביהכ"ס.

והנה איתא בשו"ע סי' קנ"ד ס"א, דרחבה של עיר אף שמתפללים בה בתעניות אין לה קדושה מפני שהיא ארעי, וכן בתים וחצרות שמתקבצים בהם להתפלל באקראי. וכתב המ"ב סק"ב, דבית שמתפללים בו תדיר אך משתמשים בו גם לצרכיהם, אין לו קדושת ביהכנ"ס כי אינו מיוחד לתפילה בלבד.

ומקור דבריו הוא (כמבואר בשעה"צ סק"ב), מהברכ"י (סי' קנ"ג אות ה') שהביא את תשובת חו"י סי' נ"ט במי שיחד את ביתו לתפילות הימים הנוראים אך בשאר הזמנים הוא משתמש בו תשמישי חול, וכתב שאין לבית ההוא קדושת ביהכנ"ס.

ולפי"ז נראה, דלחצר שמתפללים בה בתקופה זו אין קדושת ביהכנ"ס, שהרי משתמשים בה גם תשמישים אחרים, ואדרבה היא משמשת בעיקר להיכנס דרכה לבנין וכן להניח בה את חפצי הדיירים כגון עגלות וכיו"ב (והרי לא נוהרים בה באיסור קפנדריא וזו ראייה שאין לה קדושת ביהכנ"ס). וגם בגמר תקופת הקורונה מסתבר שביד השכנים למנוע את המשך המניין בחצר אם קיומו מפריע להם, שהרי החצר לא נועדה להיות ביהכנ"ס (ורק עתה מחמת הדחק מתפללים בה).

ועוד יש להוסיף, דבשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"א סי' ס"ג) ביאר דלרחבה של עיר ליכא קדושת ביהכנ"ס כי רוב תשמישה הוא לצורכי הדיוט ואילו תשמיש קדושה הוא רק במקרה ובטל ברוב התשמישים שהם לצורכי חול. ולפי"ז גם חצר שלנו שמתפללים בה נראה דלית ליה קדושת ביהכנ"ס, דודאי רוב ועיקר התשמישים בחצר הם לצורכי חול של הדיירים ולא לצורך תפילה.

ה. העולה לדינא

והעולה לדינא מכל האמור, דהנה התבאר דדעת הגר"ח"ק שליט"א ועוד פוסקים, דביהכנ"ס לענין שתקנו בו להדליק נ"ח הוא כל מקום תפילה קבוע ואפי' אם אינו משמש כביהכנ"ס, ולפי"ז חצרות בימינו שמתפללים בהן הם בגדר מקום קבוע, ויש להדליק בהן בברכה.

אולם דעת הגריש"א זצ"ל, דלא כל מקום שיש בו מנין קבוע הוא בכלל התקנה אלא רק מקום שנועד להיות ביהכנ"ס, ויתכן גם דס"ל דבעינן מקום שיש לו קדושת ביהכנ"ס. וחצרות בימינו, אף שמתפללים בהן בקביעות בתקופה זו, מיהו צ"ע אם ניתן לומר דהן בגדר מקום שנועד להיות ביהכנ"ס, שהרי רק כעת בשעה"ד הן משמשות כן, וגם יש מניינים המתקיימים בצידי רחוב ובדאי שהרחוב אינו מקום שנועד להיות ביהכנ"ס. והגם שיש קהילות שלבתי כנסיות שלהם אין קדושת ביהכנ"ס (ועושים כן בדוקא כדי שיהיה מותר לאכול ולשתות שם) והם מדליקים בהם בברכה, מ"מ המקום נועד להיות ביהכנ"ס רק ללא קדושה, משא"כ חצר או רחוב שלא נועדו כלל להיות ביהכנ"ס.

ואם נאמר דדעת הגריש"א זצ"ל היא דבעינן מקום שיש בו קדושת ביהכנ"ס (וכמובא לעיל אות ב'), ודאי שחצרות בימינו שמתפללים בהן אינן בכלל זה (כמבואר באות ד'). ולכן נראה, דאף דיש סוברים שבכל מנין קבוע ניתן להדליק בברכה וא"כ גם במנייני חצרות יכולים לברך, מ"מ מספק נראה דטוב יותר להדליק ללא ברכה.

ועוד יש להוסיף, דהנה בשו"ת חכ"צ (סי' פ"ח) הקשה על הב"י מדוע מברכים על הדלקה בביהכנ"ס שאינה אלא מנהג, ועי' בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' שע"ד) שהחת"ס לא היה מברך על הדלקה בביהכנ"ס, וגם בשבולי הלקט (סי' קפ"ה) כתב שלא ידענו שורש למה שנהגו להדליק בביהכנ"ס. וא"כ נהי דאנו נוהגים להדליק בביהכנ"ס ולברך על ההדלקה, מ"מ בכל גוונא דאיכא צד לומר דאין זה בגדר ביהכנ"ס, לכי עדיף טפי להדליק ללא ברכה.